

Utbildningsinspektion i Åva gymnasium

UTBILDNINGINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Normer och värden
2. Kunskaper

Verksamheten:

3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning, stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut angående förbättrings- och kritikområden.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Åva gymnasium	Antal studerande
Gymnasieskola	1 267

Utbildningen vid skolan omfattar programmen Barn- och fritidsprogrammet (BF), Byggprogrammet (BP), Elprogrammet (EC), Fordonsprogrammet (FP), Hotell- och restaurangprogrammet (HR), Naturvetenskapsprogrammet (NV), Teknikprogrammet (TE), Individuella programmet (IV) med en lokal utformning kallad Kost och hälsa (KH) samt International Baccalaureat (IB).

Skolledningen består av tre rektorer som delat upp programansvar och ämnesansvar mellan sig. Elever och pedagogisk personal arbetar i 11 arbetslag. Skolans 13 arbetslagsledare, med tjänstensättning på 22-26 % och med specificerade arbetsuppgifter, ingår i ledningsgruppen. För varje program finns ett arbetslag bestående av karaktärs- och kärnämneslärare. Arbetslaget leds av arbetslagledaren, som är en av lärarna i laget, och som ansvarar för det administrativa och pedagogiska arbetet samt personalansvar. Arbetslagets uppgifter finns specificerade. 25 specialfunktionärer har samordnings- och ekonomiansvar samt ansvarar för fortbildningen inom ämnena. Vissa lärare har uppdrag som institutionsföreståndare. Skolan har ca 100 lärare varav några få arbetar på deltid. Skolan har även handledare med ansvar för 10-16 elever. Handledaren har till uppgift att stödja, uppmuntra och vägleda den enskilde eleven utifrån dennes individuella studieplan och programmål samt att informera och följa upp elevens studieresultat val och närvaro och hålla ett utvecklingssamtal per termin med respektive elev samt med föräldrar till omyndig elev.

Skolbyggnaden är från 1970-talet och byggs successivt om. Skolan har även en receptionsdisk vid entrén till skolan där besökare uppmärksammas och kan få information.

Genomförandet av inspektionen i Åva gymnasium

Skolverket sände den 5 maj 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Åva gymnasieskola har bestått av experten Harry Arvidsson och undervisningsrådet Per Andersson. Besök i Åva gymnasieskola genomfördes den 14–17 september 2004.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Åva gymnasium, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information

om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljnings-system eller finns publicerat på annat sätt.

I Åva gymnasium genomfördes formella intervjuer med de tre rektorerna, fyra elevgrupper, fyra lärargrupper, elevrådet, en grupp lagledare, elevvårdspersonal och studie och yrkesvägledare samt föräldrar. Lektioner inom alla program besöktes. Under besöket fördes också spontana samtal med lärare och elever.

Bedömning

1. Normer och värden

Enligt skollagen skall utbildningen för barn och ungdom främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanerna framhålls att barnen och eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet. Eleverna skall också utveckla sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden. Eleverna skall kunna ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet för att främja vårt samhälles demokratiska värderingar och för att utveckla normer och värden enligt läroplanernas mål.

Den av huvuddelarna i skolans uppdrag, som syftar till att eleverna skall utveckla sina attityder och sin kompetens i riktning mot de normer och värden som bildar ideal för vårt samhälle, är en krävande men inte desto mindre angelägen uppgift. Resultaten av skolans arbete på detta område är särskilt svåra att mäta, incitament i form av betyg saknas och den professionella utmaningen för skolledare och pedagoger är kanske större än i de flesta andra utbildningssammanhang just när det gäller att framgångsrikt påverka människors värderingar. Lika fullt har rektor även på detta område ansvar för skolans resultat. Det ställer bland annat krav på att kontinuerligt och systematiskt skaffa en bild av vilka resultat eleverna når i sin utveckling enligt läroplanens mål rörande normer och värden och av hur framgångsrika skolans insatser är för denna utveckling. I sitt uppdrag enligt läroplanen att "aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling" skall skolan verka för att varje elev vidareutvecklar sin förmåga att göra medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper och personliga erfarenheter, respekterar andra människors egenvärde och integritet, inte accepterar att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, medverkar till att bistå människor, förstår och respekterar andra folk och kulturer, kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen och visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv. När det gäller elevernas demokratiska värderingar och färdigheter skall skolans arbete inriktas på att varje elev vidareutvecklar, utifrån kunskap om demokratins principer, sin förmåga att arbeta i demokratiska former, utvecklar sin vilja att aktivt bidra till en fördjupad demokrati i arbetsliv och samhällsliv och stärker sin tilltro till den egna förmågan att själv och tillsammans med andra ta initiativ, ta ansvar och påverka sina villkor. Skolan skall också sträva mot

att varje elev tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö och tar tillvara möjligheterna att utöva inflytande över sin utbildning.

Åva gymnasium redovisar i sin arbetsplan tre uppdrag: Kunskap, Social fostran och Beredskap för vuxenlivet. Inom uppdraget "Social fostran" skall all personal medverka till att eleverna utvecklar sin förmåga att ta hänsyn, visa respekt och förståelse för andra och samt ta ett ökat ansvar för sin egen roll i det sociala samspelet. Enligt utsagor av eleverna är det dålig kontakt mellan eleverna på de olika programmen.

Skolan har inte på något systematiskt sätt gjort bedömningar av måluppfyllelsen beträffande normer och värden. Ett slags indikation på resultaten av skolans arbete kan vara hur eleverna förhåller sig i skoltillvaron. Självfallet har dock deras uppträdande och engagemang där också andra orsaker, och arbetet med normer och värden skall även ta sikte på roller som eleverna spelar utanför skolan. Genom en enkätundersökning som genomförts med eleverna framträder en bild av skolan präglad av trygghet, kamratskap, öppenhet och möjlighet för eleven att påverka och ta ansvar för sin egen situation. Samtidigt framkommer upplevelse av statuskillnader mellan elevgrupper och det får ses som ett tecken på att det alltid återstår arbete på värdegrundsområdet. Bland eleverna framkommer ett ointresse att engagera sig i frågor rörande det kontinuerliga inflytandet på utbildningen; elevsynpunkter gör sig i allmänhet gällande endast som klagomål eller i en särskilt engagerande fråga. Av såväl elever som lärare och rektorer ges bilden att det hos en del elever finns brister i hur de tar ansvar för sina studier.

Sammanfattningsvis bör rektorerna förbättra rutinerna för att säkerställa resultat hos eleverna av skolans arbete med normer och värden. I frånvaro av närmare kunskap om elevernas utbildningsresultat i detta avseende saknas det till stor del underlag att bedöma hur framgångsrikt skolans arbete varit. Det finns dock anledning för skolan att förbättra sina insatser för att eleverna skall utveckla intresse och engagemang för inflytande på sin egen utbildning och skolans gemensamma angelägenheter. Det finns också utrymme för att ytterligare utveckla elevernas ansvarstagande för studierna. Inspektörerna bedömer att tryggheten och trivseln var god men kontakten mellan skolans olika program bör förbättras.

2. Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Skolan skall sträva efter att varje elev tillägnar sig kunskaper inom utbildningens ämnesområden och kurser men även utvecklar en tillit till sin egen förmåga och en nyfikenhet och lust att lära. Målen för lärandet anges närmare i de nationella läroplanerna och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

De kunskapsresultat som framträder genom betygsvärden och resultat från nationella prov syftar till att vara nationellt likvärdiga. När det gäller att bedöma hur framgångsrik en viss skola varit i arbetet med elevernas lärande, förklaras dock resultaten av både skolans insatser och de enskilda elevernas förutsätt-

ningar, som är en funktion av socioekonomisk bakgrund och många andra faktorer. För gymnasieskolor saknas statistiskt underlag för att närmare avgöra om resultaten i en viss skola är bättre eller sämre än vad som kan förväntas.

I juni 2004 var 19 procent av avgångseleverna i Åva gymnasium inte behöriga till fortsatta studier. Antalet under de senaste fem åren har pendlat mellan 18 och 24 procent.

Förutom program- och kursvisa mål ingår i skolans uppdrag även mål som gäller elevernas generella kunskapsutveckling. Enligt läroplanen har skolan att verka för att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter, kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden och lösa praktiska problem och arbetsuppgifter, att eleven tror på sin förmåga och sina möjligheter att utvecklas, utvecklar en insikt om sitt sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt lärande samt utvecklar förmågan att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Bland målen märks också analytisk förmåga, ett allt mera vetenskapligt sätt att arbeta och tänka samt självständighet i att formulera ståndpunkter grundade på empirisk kunskap och en kritisk analys.

Skolledningen har kunskap om elevernas resultat framför allt genom betygsstatistik. När det gäller de generella kunskapskvalitet, som enligt läroplanen skall eftersträvas, saknas en systematisk bild av vilka resultat som nåtts till följd av skolans arbete. Inget anmärkningsvärt har emellertid noteras som utvisar att Åva gymnasium inte når rimligt goda resultat i elevernas kunskapsutveckling i förhållande till elevernas förutsättningar.

Sammanfattningsvis bör skolans insatser för att elevernas skall få kännedom om läroplanens mål och riktlinjer utvecklas.

3. Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten i skolan vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Särskilt skall den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling. All personal skall samverka med elever och föräldrar i arbetet för att forma en god miljö – fysiskt och psykosocialt - för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Elevinflytande och systemkunskap

Elevernas inflytande på utbildningen är en grundpelare i det svenska skolväsendet. Verksamheten skall vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och att aktivt delta i samhällslivet. Skolans lärare skall utgå från att eleverna kan och vill ta personligt ansvar för sin inläring och sitt arbete i skolan och de skall planera undervisningen tillsammans med eleverna. Lärarna skall se till att alla

elever, oavsett kön och social och kulturell bakgrund, får ett verkligt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen och skall uppmuntra sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det. Rektor skall särskilt verka för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas.

För varje klass eller motsvarande skall det finnas ett klassråd, bestående av samtliga elever i klassen och deras klassföreståndare eller motsvarande.

För varje klass i Åva gymnasium finns ett klassråd som består av samtliga elever i klassen och handledaren. Klassrådet som hålls under handledartiden behandlar arbetsmiljö-, planerings- och uppföljningsfrågor samt gemensamma frågor för programmet, men elevdemokratiska frågor tas sällan upp.

Vid skolan finns ett elevråd. Dessutom samlas representanter från varje klass i ett s.k. Bf-möte (Beslutande församling), som sammankallas av elevrådets presidium tre gånger per termin. Presidiet utses vid allmänt val bland eleverna i skolan. Man har svårt att få kandidater till elevrådets presidium, som ser som sin uppgift att framförallt se till ”att det blir kul i skolan”.

Ett exempel på elevinflytande är det s.k. matrådet som bland annat gjort en enkätundersökning om kvaliteten på skolmaten beroende på elevernas klagomål.

Vid varje skola skall det finnas en skolkonferens för att behandla vissa frågor som är av stor betydelse för eleverna samt för informationsutbyte, samråd och gemensamma diskussioner mellan rektor, personal och elever. Ordförande skall vara rektor eller den ledamot som rektor utser, och i övrigt skall skolkonferensen bestå av företrädare dels för lärare och annan skolpersonal, dels för eleverna, med lika många representanter för de båda grupperna och en ersättare för varje ledamot. Skolkonferensen får fatta beslut endast när rektor eller rektors ersättare samt minst hälften av övriga ledamöter är närvarande och dessa består av lika många representanter för varje grupp. Protokoll skall föras vid skolkonferensens sammanträden. Skolkonferensen får, i den utsträckning styrelsen för utbildningen bestämt, besluta i frågor som annars hör till rektors beslutsområde men där beslutanderätten inte i författning har lagts på rektor. Skolkonferensens beslutbefogenheter får inte omfatta frågor som avser enskilda personer eller är begränsade till en enda klass. Åva gymnasium har en skolkonferens som leds av en av rektorerna.

För att eleverna skall ha möjlighet att utöva ett verkligt inflytande på undervisningen och ta ansvar för sina studieresultat, har skolan att för eleverna klargöra utbildningens mål, innehåll och arbetsformer, liksom vilka rättigheter och skyldigheter eleverna har.

Skolans ämneskonferenser leds av specialfunktionärerna och undervisande lärare och elevrepresentanter deltar. Programråd finns som rådgivande organ med representanter för det lokala näringslivet, skolledning, lärare och elever. Eleverna påtalade att de inte hade inflytande på lärandet, men att lärarna i sin undervisning följer programmålen och respekterar deras åsikter. Lärarna informerar vid kursstarten om utbildningsmål och betygsriterier. Efter varje kurs görs utvärderingar.

Formerna för elevernas inflytande på såväl undervisningen som skolgemensamma angelägenheter bör utvecklas, så att alla elever – oberoende av lärare och utbildningsprogram – utövar en reell påverkan på skolsituationen.

Lust att lära och motverkande av kränkande behandling

Strävan skall vara att alla elever känner lust att lära. Att trivas i skolan och ha goda relationer till dem man delar lärandets vardag med och till personalen står i bjärt kontrast till att bli utsatt för kränkningar av vilket slag det än är. I lagstiftningen accepteras inte att kränkningar får förekomma. Krav ställs på att lärarna skall visa respekt för den enskilda eleven och i det vardagliga arbetet ha ett demokratiskt förhållningssätt. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Läraren skall stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära. Läraren skall också organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt. För att tillgodose en god arbetsmiljö i skolan, finns krav på rektor att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden bland elever och anställda. Var och en som verkar inom skolan skall aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning, rasistiska beteenden, trakasserier mot och förtryck av individer och grupper. Skolans lärare skall uppmärksamma och – i samråd med övrig skolpersonal – vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka kränkande behandling.

Åva gymnasium har åtgärdsplan för kränkande särbehandling och en plan för jämställdhet. Enligt elevernas utsagor är det få kränkningar vid skolan. På skolan finns en pedagog med 20 procent av tjänsten för att med kommunala medel driva ett jämställdhetsprojekt.

Skolans normer och disciplinåtgärder

Alla som arbetar i skolan skall gemensamt med eleverna ta ansvar för den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön. Skolans lärare skall klargöra skolans normer och hur dessa är en grund för arbetet samt tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen. Om en elev begår förseelser eller uppträder olämpligt skall skolans lärare och rektor ingripa genom uppmaning, utredning, utvisning, varning, avstängning eller förvisning i enlighet med gymnasieförordningens bestämmelser.

I Åva gymnasium distribueras varje år skolans normer och regler i ett informationshäfte till eleverna.

Skolan har två elevskyddsombud per program. De utses av arbetslagen och kallas till möte minst två gånger per termin. Två elevhuvudskyddsombud ingår i skyddskommittén som sammanträder 2–3 gånger per termin

Skolhälsovård

Skolhälsovård skall anordnas för eleverna och vara kostnadsfri för dem. Den skall vara inriktad på att följa elevernas utveckling, bevara och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem. Hälsovården skall främst vara förebyggande och omfatta hälsokontroller och enkla

sjukvårdsinsatser. För skolhälsovården skall finnas skolläkare och skolsköterska. Eleverna skall beredas tillfälle att genomgå minst en allmän hälsokontroll under tiden i gymnasieskolan. Eleverna skall också ha möjlighet att vid behov anlita skolhälsovården härutöver.

Skolan har genom två skolsköterskor god tillgång på skolhälsovård, man har kvalitetsmål och samarbetar nära med samarbetsorganet Trygg i Täby.

Något hälsofrämjande arbete utöver undervisningen i idrott och hälsa och idrottsdagar bedrivs inte vid skolan. Under vårterminen 2004 hade man en studiedag om stress, arbetsmiljö och friskvård för personalen.

Sammanfattningsvis bör eleverna ges kunskap om utbildningssystemet och inflytandet förbättras med avseende på klassråd och formerna för elevernas inflytande på skolgemensamma angelägenheter.

4. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå de nationella målen för utveckling och lärande skall främst utformas av eleverna och personalen. Skolan skall samverka med hemmen. Läroplanerna, andra statliga förordningar och kursplanerna ger riktlinjer för arbetet. Det finns bestämmelser om timplaner och ämnes- och kursstruktur, riktlinjer för stödsatser, för betygssättning och utvecklingssamtal, för utbildning på arbetsplatser, en garanterad undervisningstid etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetssätten genom att beskriva vilka kunskaper, färdigheter och övrig utveckling barnen och ungdomarna skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att nå målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

Målinriktning

Verksamheten i skolan skall aktivt vara inriktad på att nå målen i de nationella styrdokumenterna av alla slag – skollagen, annan lag, olika förordningar, läroplanerna, programmålen och kursplanerna – och att i övrigt svara mot vad som föreskrivs däri. Det förutsätter att såväl elever som personal och ledning har kännedom om vilka mål och riktlinjer som gäller. En planering skall finnas för hur målen skall omsättas i den konkreta undervisningen. Eleverna skall också få en väl utformad introduktion till sina studier som helhet och i varje kurs. De skall också få stöd att formulera mål för sina studier. I dialog med skolan skall varje elev göra upp en individuell studieplan och revidera den vid olika tillfällen under utbildningen. Studieplanen skall innehålla uppgifter om elevens studieväg och om de val av kurser eleven gjort samt huruvida eleven följer ett fullständigt, utökat eller reducerat program. Skolan skall arbeta för att varje elev tar ansvar för sitt lärande och sina studieresultat samt kan bedöma sina studieresultat och utvecklingsbehov i förhållande till kraven i kursplanerna. Skolan skall också arbeta för att varje elev utvecklar sin självkännedom och sin förmåga till individuell studieplanering samt att varje elev medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper samt aktuell information.

Inspektörerna bedömer att läroplanen i stor utsträckning var okänd bland eleverna, och lärarna arbetade inte med den tillsammans med eleverna. Eleverna kände dock till utbildningsmålen för kurserna inom det egna programmet.

I Åva gymnasium har varje arbetslag gjort en skriftlig dokumentation av sin pedagogiska grundsyn men inte redovisat hur man skall nå målen i de olika kurserna. Eleverna uppger att lärarna vid varje kursstart presenterar kursens innehåll och betygskriterier. Skolan har timplaner för programmen med tidsfördelning på de ingående kurserna. Individuella studieplaner för eleverna finns. Utvecklingssamtalen hålls två gånger per läsår av handledaren som samlar in uppgifter från de olika lärarna. Lärarna gör en stegvis avstämning mot betygskriterierna. En majoritet av eleverna känner till betygskriterierna. Eleverna upplever betygen som rättvisa.

Undervisningens organisering och tidsanvändning

Sedan överensstämelsen mellan antal gymnasiepoäng och undervisningstid i timmar tagits bort ur skollagstiftningen, finns ett stort friutrymme att lokalt utforma tidslösningar för utbildningen. Skolhuvudmän och skolor förutsätts aktivt utnyttja detta för att nå så hög grad av måluppfyllelse som möjligt. Tid skall användas – målinriktat och planerat – till att nå även mål i andra styrdokument än kursplaner, såsom attitydmål och sociala mål enligt läroplanen. Skolan skall sträva efter flexibla lösningar för organisation, kursutbud och arbetsformer, bland annat så att tidsutläggningen för elevernas lärande är möjlig att förändra i takt med att behov och studieresultat utvecklas. Eleverna erbjuds undervisning om minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter på ES, NV och SP respektive 2 430 timmar på övriga nationella program. Styrelsen för utbildningen skall besluta om antalet undervisningstimmar för varje kurs och för projektarbete samt om fördelningen av undervisningstiden. Vid skolan skall gälla ett schema, för läsåret eller för kortare tid, som är fastställt av rektor och innehåller uppgifter om samtliga undervisningspass och om lärarnas namn. Den tid som eleverna erbjuds skall självfallet också genomföras, utan reduktion på grund något slags ”tidstjuvar”. Styrelsen för utbildningen skall kunna redovisa hur varje elev har erbjudits sin garanterade undervisningstid, totalt och fördelat på varje kurs och projektarbetet.

Utbildningen skall omfatta minst 40 veckor under läsåret och vara uppdelad på en vår- och en hösttermin. Lsåret skall börja i augusti och sluta senast i juni samt bestå av minst 178 skoldagar och minst tolv lovdagar och därutöver högst fem studiedagar för planering av skolarbetet eller för fortbildning av lärare. Dagarna för terminernas början och slut skall bestämmas av styrelsen för utbildningen, som därvid skall beakta om det finns elever som skall påbörja grundutbildning längre än 60 dagar inom totalförsvarsplikt. Styrelsen skall också bestämma hur många dagar som skall användas för idrott och friluftsverksamhet utöver kärnämnet idrott och hälsa. Elevernas skolarbete skall vara förlagt till måndag– fredag och så jämnt fördelat över dessa dagar som möjligt. När skolarbetet förläggs till en arbetsplats utanför skolan skall den arbetstid som gäller på arbetsplatsen tillämpas, om inte rektor bestämt annat.

Om en elev på grund av sjukdom eller av annan orsak inte kan delta i skolarbetet, skall hindret snarast anmälas till skolan. Beslut om ledighet från skolarbetet för enskilda angelägenheter och om att i mindre omfattning befria en elev från undervisning vissa undervisningspass eller från annat skolarbete skall fattas av rektor eller den rektor bestämmer.

Åva gymnasium erbjuder elever som inte fått slutbetyg förlängd undervisning under en termin. Elever på individuella programmet har individuella scheman med praktik inlagd. Skolan har stödundervisning i öppna schemalagda ”stöd-stugor” i matematik, fysik, kemi, engelska och svenska med ämneslärare som ger stöd i mindre grupp.

Skolan har ett system för närvarokontroll och lärarnas rapportering är datoriserad. Handedaren ansvarar för uppföljningen och en datorutskrift lämnas till eleven i mitten på terminen.

Individanpassning

Skolan skall låta varje enskild elev finna sin unika egenart. Varje elev skall få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Lärarna skall utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt organisera arbetet så att eleven utvecklas enligt sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga. Rektor skall verka för att undervisningens uppläggning, innehåll och arbetsformer anpassas efter elevernas skiftande behov och förutsättningar. Mängden tid för elevernas lärande i olika kurser är anpassad till deras individuella förutsättningar, behov och mål.

Lärarna skall ge särskilt stöd till elever med svårigheter och rektor skall agera för att undervisningen utformas så att elever som behöver särskilt stöd och hjälp får det. En elev skall ges stödundervisning om det kan befaras att eleven inte kommer att nå kunskapsmålen i kursplanerna, har uppdrag som elevföretagare och behöver ta igenom förlorad undervisningstid till följd av uppdraget eller av andra skäl behöver särskilt stöd. Särskilt stöd får ges som specialundervisning inom klassen. En elev som behöver det skall få studiehandledning på sitt modersmål eller i särskilda fall ett tidigare undervisningsspråk. Om en elev har uppenbara svårigheter att följa undervisningen på sitt studieprogram skall rektor vidta de åtgärder som behövs för att eleven skall kunna fortsätta studierna i gymnasieskolan och därvid överväga om eleven skall gå om en eller flera kurser, övergå till ett reducerat program eller ett annat nationellt program eller ett individuellt program. Rektor – vid byte av program eller inriktning styrelsen – skall besluta om en elevs fortsatta skolgång efter samråd med berörda lärare, med eleven och, om denne är under 18 år, med elevens vårdnadshavare. Utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program kan fördelas på längre tid än tre läsår, efter beslut av styrelsen för utbildningen, eller på kortare tid, efter regeringens medgivande. Elever som har påtagliga studiesvårigheter i kärnämnen svenska, svenska som andraspråk, engelska eller matematik skall ges möjlighet att läsa kurserna i dessa ämnen i etapper, vars omfattning bestäms särskilt för varje elev. Rektor skall besluta i frågor om etappläsning.

Rektor skall se till att ett åtgärdsprogram utarbetas för varje elev för vilken det framkommit behov av särskilt stöd, och eleven – för den som är under 18 år även elevens vårdnadshavare – skall ges möjlighet att delta i utarbetandet av programmet.

Skolan erbjuder behövande elever förlängd undervisning i en termin. Eleverna på IV-programmet har individuella scheman med praktik.

Åva gymnasium har två elevvårdsgrupper. En av grupperna är inriktad på IV-programmet. Den andra gruppen är inriktad mot de övriga programmen och består av två kuratorer, två skolsköterskor och tre studie- och yrkesvägledare. Man har varje vecka elevvårdskonferens. Tre speciallärare arbetar vid skolan.

I första hand identifieras elever i behov av stöd i samband med överlämnande-konferensen från grundskolan. För övrigt tar antingen elevens handledare eller någon undervisande lärare eller någon i elevstödsgruppen kontakt med specialläraren och beskriver berörd elevs situation.

Specialläraren träffar eleven och omyndiga elevers föräldrar tillsammans med lärare eller någon från elevvårdsgruppen och beslutar om åtgärdsprogram.

Elever med fysiska funktionshinder kan tas emot på skolan och för tillfället finns det en rullstolsburen elev.

Lärandets kvaliteter

Eleverna har rätt att av skolans lärare få professionell stimulans, handledning och stöd i sitt lärande. Arbetssätt för lärandet skall utformas på en grund av vetenskap och beprövad erfarenhet, och läraren skall låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vid skolan skall det pågå en aktiv diskussion om kunskapsbegrepp, vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och hur kunskapsutveckling sker. Lärarna skall i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och den pedagogiska forskningen.

Det ställs krav på att helhetsgrepp om elevernas utbildning. Skolans lärare skall samverkar med varandra i arbetet på att nå utbildningsmålen. Lärare i olika kurser skall samverkar så att eleverna får ett sammanhang i sina studier och särskilt så att skolans arbete med kunskapsområden, där flera ämnen skall bidra, samordnas så att de utgör en helhet för eleven. Eleverna skall ges möjlighet att få överblick och sammanhang över kursgränserna samt att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper.

Den värld eleven möter i skolan och det arbete eleven deltar i skall vara utformat så att det förbereder för livet efter skolan. Eleverna skall i skolan få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. Skolan skall ta till vara de kunskaper och erfarenheter som eleverna har från annat håll än skolan. Skolans lärare skall i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Eleverna tränas i att tänka kritiskt, granska fakta och förhållanden och inse konsekvenserna av olika alternativ samt i att närma sig ett allt mer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta.

Skolan skall vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntrar att de framförs. Läraren skall öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Undervisningen skall vara saklig och allsidig, och när värderingar redovisas skall det alltid klart framgå vem som står för dem. Läraren skall tydliggöra vilka värderingar och perspektiv kunskaperna vilar på och låta eleverna ta ställning till hur kunskaper kan användas. Läraren skall se till att undervisningen till innehåll och uppläggning speglar både manliga och kvinnliga perspektiv. Undervisningen skall vara icke konfessionell.

Parallellt och integrerat med undervisningen mot målen i kursplanerna skall skolan förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Skolan skall gestalta och förmedla värden som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor män samt solidaritet med svaga och utsatta. Eleverna skall fostras till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Lärarna skall klargöra för eleverna det svenska samhällets grundläggande värden och diskutera med eleverna konflikter mellan dessa värden och faktisk verklighet. Utbildningen skall vara utformad så att den främjar elevernas harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Undervisningen i olika ämnen skall behandla etiska perspektiv och ge en grund för och främja elevernas förmåga till personliga ställningstaganden. Skolan skall aktivt påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Alla som arbetar i skolan skall medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen samt i arbetet med eleverna verka för solidaritet med eftersatta grupper både i och utanför vårt land. Utöver undervisningen i kurser skall eleverna ges tillfälle att utveckla kunskaper om sex och samlevnad, trafikfrågor samt riskerna med tobak, alkohol, narkotika och andra droger.

Samtliga elever, oberoende av lärare, bör ges möjlighet till ett lärande som svarar mot de kvalitetskrav på undervisningen som läroplanen anger.

Inspektörerna observerade vid undervisningsbesöken att utbildningen inom de naturvetenskapliga och tekniska programmen gav eleverna goda kunskaper inom datateknologi. Man arbetade med programmering och CAD-teknik. Eleverna får även kunskap inom styr- och reglerteknik. Inom el-utbildningen arbetade man i undervisningsmiljöer som liknar de arbetsmiljöer eleverna kommer att möta i sin yrkesutövning.

Inom Fordonsprogrammet undervisades eleverna i en modern arbetsmiljö som ger kunskap om den avancerade teknologin som finns i moderna bilar, men även i den teknologi som finns i äldre bilar.

Byggprogrammets elever var vid inspektörernas besök på praktik så vi såg endast lokalerna. Programmet är som tidigare redovisats under avveckling vid Åva-gymnasium.

Vi besökte även undervisning i engelska inom IB-programmet, där en elev i det förberedande året, mycket engagerat på engelska berättade om en film som hon sett. Hon fick sedan på engelska besvara klasskamraternas och lärarens frågor. Inom samma program besökte vi en lektion i ekonomi där undervisningen gavs av en engelsktalande lärare. Arbetsområdet var statistik och språket avancerat. Några av eleverna var aktiva medan andra hade svårt att hänga med.

Vid lektionsbesöken på IV-programmet upplevde vi att lärarna var mycket engagerade i att individualiserade undervisningen, för att fånga upp eleverna på den kunskapsnivå de befann sig.

Många av eleverna inom programmet Kost och hälsa kommer i sin yrkesutövning att arbeta inom hemtjänsten. Eleverna arbetade därför praktiskt med pla-

nering och tillredning av måltider. Ett inslag i utbildningen är kursen Dietetik och dietmatlagning 100 poäng.

Hotell- och restaurangprogrammet har undervisningen i karaktärsämnen förlagd till lokaler i Täby Park Hotell. Vid besöket kunde vi konstatera att lokaler och undervisning hade mycket hög kvalitet och eleverna var mycket nöjda med utbildningen.

Vid våra undervisningsbesök på Barn- och fritidsprogrammet erfor vi att eleverna trivdes. Eleverna arbetade både individuellt och i grupp. Vid besöket arbetade en grupp vid datorer med redovisningar av olika barnlekar.

I den undervisning i kärnämnen som vi besökte var stoffet och språket anpassat efter programmets inriktning och elevernas intressen. En lärare i historia på Barn- och fritidsprogrammet, som undervisade om reformationstiden och det 30-åriga kriget, lockade skickligt fram elevernas egna kunskaper om epoken och byggde upp lektionen på dessa.

Undervisningen i idrott och hälsa är förlagd till kommunens idrottshall med möjligheter att utnyttja utomhusplaner och även viss del av året att utnyttja ishallen. Undervisningen har goda förutsättningar, men det stora problemet är att anläggningen ligger en bit från skolan och eleverna ofta kommer sent till efterföljande lektioner.

Samtliga elever vid Åva gymnasium får undervisning i Livskunskap som behandlar sex och samlevnad, drogmissbruk o.dyl.

Omvärldskontakter

Skolan skall nära samverka med grundskolan, arbetslivet, universitet och högskolor samt samhället i övrigt, för att eleverna skall få en utbildning av hög kvalitet och underlag för val av kurser, vidare studier eller yrkesverksamhet. Skolans personal skall utveckla kontakter med universitet och högskolor och med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för undervisningen nås samt i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv. Alla elever på alla program – ES, NV, SP och TE endast om styrelsen för utbildningen beslutat det – skall genomföra arbetsplatsförlagd utbildning (APU) om minst 15 veckor, vardera motsvarande 24 timmars garanterad undervisningstid. Om styrelsen för utbildningen inte kan anskaffa platsen för APU i denna omfattning skall APU bytas ut mot motsvarande utbildning förlagd till skolan, och styrelsen skall då vidta åtgärder för att utbildningen så snart som möjligt kan arbetsplatsförläggas. Internationella kontakter, utbildningsutbyte med utlandet och praktik i andra länder skall främjas.

I skolans arbetsplan beskriver man sitt utbildningsuppdrag ”Beredskap för vuxenlivet” där utvecklar eleverna vid skolan under sin gymnasietid en personlig studieteknik, färdighet att utnyttja IT, utveckla internationella kontakter och utveckla en hälsoinriktad livsstil.

Åva gymnasium har god samverkan med näringslivet i närsamhället. Skolan har APU på BF, BP, EC, FP, HR, KH och IV samt internationell APU för HR och BF. På TE samarbetar man med Kungliga Tekniska Högskolan. IB-programmet samarbetar med HSB-omsorg för APU. Samarbetsorganet Skola–

Näringslivforum är ett forum för information, erfarenhets- och idéutbyte mellan skola och näringsliv i kommunen. Detta organ medverkar i den årliga företagsmässan i kommunen. Skolan har internationella kontakter och en handlingsplan för internationalisering.

Kunskapsbedömning och utvecklingskommunikation

En välgrundad och likvärdig kunskapsbedömning och betygssättning fyller en viktig funktion inom utbildningen, som en fullbordan av målstyrningen. Kontinuerlig information till eleverna om kunskapsutvecklingen skapar förutsättningar för dem att ta ansvar för sin utbildning och kunna påverka den och dess resultat. Som stöd för betygssättningen skall lärarna använda de betygskriterier som har fastställts. Läraren skall utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen och beakta även sådana kunskaper som eleven tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen. Skolans lärare skall beakta såväl muntliga som skriftliga bevis på kunskaper och göra en allsidig bedömning av kunskaper och beaktar därvid hela kursen. Inför betygssättningen i kärnämnen svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik och i den avslutande gemensamma karaktärsämneskursen i engelska och matematik skall lärarna använda sig av nationellt fastställda prov. Betyg skall sättas, dokumenteras och utfärdas enligt skollagens formbestämmelser. Skolans lärare skall fortlöpande ge varje elev information om elevens utvecklingsbehov och framgångar i studierna samt redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Minst en gång per termin skall eleven - för den som är under 18 år även vårdnadshavarna - ges en samlad information om sin kunskapssituation i form av utvecklingssamtal med den individuella studieplanen som grund. I fråga om elever under 18 år får även vårdnadshavarna sådan information. Skolans lärare skall samverka med hemmen och informera om elevernas skolsituation och kunskapsutveckling. Varje elev skall ges möjlighet att genomgå prövning i alla kurser och projektarbete som ingår i elevens individuella studieplan, om eleven inte tidigare har fått betyg på kursen eller projektarbetet eller om eleven har fått betyget Icke godkänd. Prövning i kurs där eleven har fått betyget Icke godkänd skall vara avgiftsfri och i övrigt får avgiften vara högst 500 kronor.

Handledarna har ansvar för att genomföra två utvecklingssamtal per läsår för varje elev. Alla elever har individuella studieplaner som utvärderas. För elever som av olika skäl kommit efter upprättas åtgärdsprogram.

Skolans lärare bör delta i diskussioner av bedömning och betygssättning med lärare på andra skolor som ett led i att säkerställa en rättvis och likvärdig betygssättning.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att läroplanen i stor utsträckning är okänd bland eleverna och lärarna arbetade inte med den tillsammans med eleverna. Arbetssätten varierades på skolan beroende på undervisningen i de olika programmen, och saklighet och allsidighet präglade undervisningen. Stöd-undervisningen fungerar mycket bra.

5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen och skolan på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolornas inre organisation och arbete. Sammantaget har dessa skyldighet att se till att rätten till utbildning och till att nå nationella mål tillgodoses.

Frågor som behandlas vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen samt värna enskildas rättsäkerhet.

Rektors ledning

Staten har tilldelat rektor en nyckelfunktion för utbildningens planering, genomförande och resultat. För ledningen av utbildningen skall det finnas en eller flera rektorer. Rektor skall vara pedagogisk ledare för skolan och chef för lärarna och övrig personal. Särskilt skall rektor verka för att utbildningen utvecklas, och han eller hon har en särställning när det gäller att garantera elevernas rättsäkerhet. Rektors befogenheter och ansvar är tydligt utpekade i skollagen, läroplanerna och skolformsförordningarna. För att utöva sitt ledarskap skall rektor enligt skollagen hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan. (Rektors ansvar för särskilt utpekade uppgifter i författningar bedöms under olika sakavsnitt, t ex arbetsplan, schema, resultatansvar.)

Rektorernas roll som pedagogiska ledare bör förstärkas. Funktionsfördelningen mellan rektorerna och övriga med ledningsuppgifter inom skolan bör klargöras för eleverna.

Målinriktning och planering för hur målen skall nås

Verksamheten i skolan skall vara inriktad på att uppfylla läroplanens mål och riktlinjer, och dessutom skall programmålen styra uppläggningsen och genomförandet av utbildningen. Rektor skall utöva det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de riksgiltiga målen och rektor skall agera för att ta ansvar för skolans resultat. För genomförandet av de fastställda målen för utbildningen skall det finnas en arbetsplan. Den skall ha utarbetats under medverkan av lärare och övrig berörd personal samt representanter för eleverna. Rektor skall besluta om arbetsplanen.

Skolan har en arbetsplan för 2004/2005 som redovisar vision, uppdrag, organisation och handlingsplaner för läsåret.

Resultatsäkring och förbättringsarbete

Som ett led i rektors resultatansvar och rektors uppdrag att särskilt verka för att utbildningen utvecklas, skall rektor ansvara för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de riksgiltiga målen, målen i skolplanen och den lokala arbetsplanen. Arbetsplanen skall följas upp och utvärderas kontinuerligt. Skolans lärare skall utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna. För skolan skall det årligen upprättas en skriftlig kvalitetsredovisning. Den skall fungera som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Kvalitetsredovisningen skall innehålla en bedömning av i vilken

mån de nationella målen för utbildningen har uppnåtts och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta om målen inte har uppnåtts.

Kvalitetsredovisning finns för år 2003, men den är utformad som en verksamhetsbeskrivning. Man gör enkätuppföljningar men har inte något system för kvalitetsarbetet.

Skolans kvalitetssäkring bör utvecklas. Särskilt bör rutinerna för att systematiskt utvärdera skolans huvudprocess – undervisningen – förbättras.

Elevers rättssäkerhet

Beslut som fattas om enskild elevs rätt fattas av behörig beslutsfattare och enligt korrekta formkrav.

Utbildning på entreprenad

Utbildning inom gymnasieskolan får anordnas på entreprenad, dock endast när det gäller undervisning i karaktärsämnen med yrkesinriktad eller estetisk profil, om inte regeringen medgivit annat. Vid entreprenad får huvudmannen också överlämna den myndighetsutövning som hör till uppgiften att bedriva undervisning. Rektors uppgifter när det gäller utbildningen på entreprenad skall utföras av en rektor hos huvudmannen. För undervisningen skall användas lärare som har kompetens för den undervisning de skall bedriva. Åva gymnasium anordnar inga kurser på entreprenad.

Sammanfattningsvis saknar kvalitetsredovisningen beskrivning av i vilken grad måluppfyllelse uppnåtts och också vilka förbättringsinsatser som skolan avser att vidta. Prov som urvalsinstrument på inriktning inom ett program skall inte användas.

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Barn- och ungdomsutbildningen omfattar förskoleklassen, grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Det skall finnas lika möjligheter till utbildning för barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar och möjligheter till utbildning i särskilda utbildningsformer. Inom skolformerna skall det också finnas olika möjligheter för eleverna att individuellt göra val av ämnen, program, inriktningar och kurser. En skola kan, enligt skollagen, profilera sig för att tillgodose olika elevers behov eller öka elevernas motivation för lärande.

Granskningen gäller om det finns tillgång till utbildning i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Även informationen om möjligheter till olika val av fördjupning, kurser, skolor och utbildningsvägar behandlas.

Tillgång till utbildningsplats

Alla ungdomar i kommunen har – oberoende av kön, geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden – skall ha lika tillgång till gymnasieutbildning. Elever som har tagits in på ett nationellt program och påbörjat det skall ges möjlighet att fullfölja sin utbildning på det programmet – och på en inriktning om garanti för detta givits – i kommunen eller inom ett eventuellt samverkansområde, också efter ett studieavbrott på högst ett läsår för studier utomlands

(med undantag för eventuellt förbehåll i inriktningsgarantin som huvudmannen gjort uttryckligen).

Rektor skall ansvara för att utbildningen organiseras så att den så långt möjligt anpassas efter elevernas önskemål och val av kurser och så att återvändsgränder i studiegången undviks.

Om det förekommer specialutformade program skall de i nivå motsvara ett nationellt program. Styrelsen för utbildningen skall fastställa en plan för varje specialutformat program och även fastställa program mål för ett program som är avsett för en grupp av elever.

De individuella programmen skall först och främst vara inriktade mot studier på ett nationellt eller specialutformat program eller göra det möjligt för ungdomar att genom lärlingsutbildning förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av vissa ämnen i gymnasieskolan eller syftar till att möta elevers speciella utbildningsbehov. För varje individuellt program skall finnas en plan som styrelsen för utbildningen har fastställt.

Eventuella lokala inriktningar inom de nationella programmen skall fastställas av styrelsen. Inriktningarna skall ligga inom ramen för de bestämmelser som gäller om programmet. En lokal inriktning skall tillgodose ett lokalt eller regionalt utbildningsbehov som inte kan tillgodoses inom ramen för de nationellt fastställda programmen och inriktningarna. Styrelsen skall för den lokala inriktningen fastställa ytterligare mål för utbildningen utöver dem som gäller för det nationella programmet. Av styrelsens beslut att anordna en lokal inriktning skall framgå målen för utbildningen, de kunskaper eleverna skall ha uppnått vid fullföljd utbildning, vilka kurser som inriktningen innehåller utöver kärnämnen och de gemensamma karaktärsämneskurserna på programmet samt vilka kursplaner som skall tillämpas.

Om lokala kurser förekommer, skall de vara inrättade genom beslut av styrelsen. En lokal kurs skall ha till syfte att svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationellt fastställd kursplan. Den lokala kursen skall inte ersätta kurser i kärnämnen eller de kurser i karaktärsämnen som är gemensamma för ett nationellt program eller finns inom nationellt fastställd inriktning, men den lokala kursen kan vara en lokalt valbar kurs. Om kursen är avsedd för ett nationellt program skall den vara förenlig med de nationellt fastställda programmålen. För lokala kurser skall styrelsen för utbildningen ha fastställt kursplaner. Av kursplanen framgår kursens mål och den kunskapsnivå som alla elever minst skall ha uppnått vid kursens slut samt betygsgränser för betygen Godkänd, Väl godkänd respektive Mycket väl godkänd. Styrelsen skall fastställa det antal gymnasiepoäng som den lokala kursen omfattar. Av kursplanen skall framgå antalet gymnasiepoäng och till vilket ämne kursen hör. Kursplanen skall ge utrymme för läraren och eleverna att själva planera undervisningen.

Täby kommun erbjuder ett allsidigt utbud av gymnasieprogram. Man har även ett samarbete med närliggande kommuner för att samordna programutbudet. Vallentuna kommun kommer i framtiden ta ansvar för Byggprogrammet som avvecklas på Åva gymnasium.

Inspektörerna vill speciellt framhålla ett specialutformat program Kost och hälsa, som tillgodoser utbildning för en elevgrupp som inte bestämt sig för sin

utbildningsinriktning. Utbildningen är mycket bred och ger möjlighet till fortsatta studier inom hushåll och dietistinriktningar. Ett annat stort arbetsområde är hemtjänsten. Eleverna var mycket nöjda med utbildningen och berättade att det var lätt att få arbete efter genomgången utbildning.

På Elprogrammet förekommer en konstruktion med inträdesprov som urvals-instrument till en inriktning, vilket inte har stöd i författningarna.

Utbud och val av utbildningsinslag

Styrelsen för utbildningen skall beslutat om vilka valbara kurser som skall erbjudas inom respektive nationellt program. Erbjudandet skall omfatta ett allsidigt urval av kurser som tillsammans kan ge en breddning och en fördjupning av elevernas kunskaper. Som individuellt val skall eleverna erbjudas varje kurs som förekommer på ett nationellt program i kommunen samt svenska C och idrott och hälsa B. Varje elev som har annat språk än svenska som modersmål skall ges möjlighet att läsa svenska som andraspråk som kärnämne i stället för svenska, om eleven behöver och önskar det. Eleven ges också möjlighet att läsa svenska inom ramen för sitt individuella val.

Om en elev har betyg från språkundervisning i grundskolan – franska, tyska eller spanska – skall undervisningen utgå från grundskolans utbildningsnivå. Eleverna skall också ges möjlighet att läsa nya språk i gymnasieskolan. Andra språk än svenska, engelska, franska, tyska och spanska anordnas om antalet elever som önskar läsa språket uppgår till minst fem i kommunen. Elever som har förälder eller vårdnadshavare med annat språk än svenska som modersmål vilket utgör dagligt umgängesspråk för eleven skall ges möjlighet till undervisning i modersmålet som ett ämne (modersmålsundervisning), om eleven har goda kunskaper i modersmålet. En samisk, tornedalsfinsk eller romsk elev eller en elev som är adoptivbarn ges denna möjlighet även om det inte är dagligt umgängesspråk. Modersmålsundervisning skall anordnas som individuellt val, utökat program eller som ersättning för undervisning i andra språk än svenska och engelska, dock endast om lämplig lärare finns att tillgå och om antalet elever i kommunen som önskar sådan undervisning i ett visst språk är minst fem. Beslut om modersmålsundervisning har fattats av rektor. Sju elever har undervisning i sitt modersmål och detta administreras av kommunens enhet för elevstöd.

Varje elev skall ges möjlighet att frivilligt delta i undervisning i en eller flera kurser som ligger utanför elevens fullständiga program (utökat program), om eleven antas kunna tillgodogöra sig undervisningen på ett tillfredsställande sätt på såväl fullständigt program som den eller de frivilliga kurserna. Beslut om utökat program skall fattas av rektor. Elever, som önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på något annat sätt, kan befrias från undervisning i en eller flera kurser (reducerat program). Befrielsen får avser högst tio procent av det antal gymnasieprogram som krävs för ett fullständigt nationellt eller specialutformat program. Beslut om reducerat program skall fattas av rektor. Elever som följt ett reducerat program skall ges möjlighet att genom förlängd undervisning läsa in varje kurs i vilken eleven varit befriad från undervisningen.

De två gymnasieskolorna Åva och Tibble samarbetar med varandra när det gäller elevernas individuella val. Utbudet är gemensamt för de båda gymnasieskolorna vilket gör att man kan erbjuda ett rikt urval av kurser. En annan fördel är att elever från de båda skolorna träffas i gemensamma kurser efter intresseval. Det individuella valet ligger på fyra positioner i veckan, vilket ger en schemateknisk möjlighet för eleverna att komplettera hela kurser.

En del av de lokala kurser som skolan erbjuder svarar mot sådana behov som kan tillgodoses genom en nationellt fastställd kursplan (2 kap 14 § gymnasieförordningen). Vissa kursplaner för lokala kurser svarar inte mot kraven på hur de skall vara utformade, såsom att de skall ge utrymme för läraren och eleverna att själva planera undervisningen (1 kap 6 § gymnasieförordningen).

Avgiftsfri utbildning

Utbildningen i gymnasieskolan skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. De enda undantag som medges är dels enstaka egna hjälpmedel som eleverna skall hålla sig med, vilket då beslutats av huvudmannen, dels enstaka inslag i verksamheten som medför en obetydlig kostnad för eleverna. Skolan bör se över avgifter och kostnader för elevernas utbildning så att det överensstämmer med skollagens krav på en avgiftsfri utbildning.

Studie- och yrkesvägledning

Rektor skall ansvara för att studie- och yrkesorientering organiseras så att skolans elever får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av fortsatt utbildning och yrke. Skolans personal skall bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke, informera och vägleda elevernas inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och därvid motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på kön och på social eller kulturell bakgrund. Gymnasieskolans personal skall också bidra till att presumtiva elever får information om skolans utbildningar.

Sammanfattningsvis erbjuds eleverna ett allsidigt utbud av utbildning. För resor och vissa andra inslag i utbildningen får elever betala belopp som inte medför en obetydlig kostnad för dem.

7. Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de lärande skall nå de nationella målen för utbildningen. I skollagen finns dock bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

Personalens omfattning och kompetens

Skolans lärare skall ha en utbildning för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, och personal för studie- och yrkesorientering skall ha utbildning för sådan verksamhet. Om personer med respektive föreskriven utbildning inte finns att tillgå, får den som inte uppfyller kraven anställas för högst ett år i sänder. Skolans lärare skall ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Rektor skall verka för att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen. Skolhuvudmannen skall sträva efter att anställa lärare som har forskarutbildning. Den som är rektor skall ha pedagogisk insikt, förvärvad genom utbildning och erfarenhet.

Alla lärare i karaktärsämnen har adekvat utbildning. Av enkätsammanställningarna framgår att merparten av eleverna är nöjda med sina lärare. Enligt skollagens utsagor får man många sökande till utlysta tjänster och man ställer höga kompetenskrav för tillsättning.

Kompetensutveckling

Kompetensutveckling skall anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Rektor skall verka för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter. Vid Åva gymnasium anordnas kompetensutveckling i en omfattning som svarar mot de nationella kraven.

Läromedel och lokaler

Rektor skall verka för att eleverna får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra hjälpmedel för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, bl. a bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel.

IT-utrustningen på skolan har mycket god standard. Biblioteket har en central plats i skolhuset och är väl utrustat med litteratur, läsplatser och datorer. Skolans lokaler framstår som ändamålsenliga och de renoveras successivt.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att Åva gymnasium har lärare med utbildning enligt skollagens bestämmelser och att IT-utrustningen och biblioteket har föredömlig hög standard.

Sammanfattande bedömning

De genomsnittliga kunskapsresultaten för eleverna vid Åva gymnasium är på vissa utbildningar – men inte alla – högre än i riket som helhet. Till den positiva bilden bidrar de goda socioekonomiska förutsättningar som utmärker Täby.

Också när det gäller faktorer som skolan självt förfogar över framträder många exempel på god måluppfyllelse, exempelvis vad gäller överensstämmelse med läroplanens kvalitetskrav på lärandet. Samtidigt noteras betydande kvalitetskillnader inom skolan. Framför allt framstår den bristande likvärdighet, som därmed blir en realitet för eleverna, som betingad av vilken lärare de råkat få. Denna otillbörliga variation återfaller på otillräcklighet i skolans ledarskap, som har som sin främsta uppgift att säkerställa att alla elever – oavsett lärare och andra

omständigheter – får en fullgod utbildning i överensstämmelse med skollagen, gymnasieförordningen och läroplanen, programmålen, kursplanerna osv.

Genom att inte i detalj reglera hur skolarbetet skall gå till lämnar staten ett stort friutrymme för dem som arbetar med lärandet – rektorer, pedagoger och annan personal – i kommuner och på skolor att inom bestämda ramar professionellt söka sig fram till de bästa vägarna för att nå målen. De skall också göra det i samverkan med eleverna, som skall ha ett verkligt inflytande över sin utbildning. I detta mål- och resultatstyrda system har Skolverkets utbildningsinspektion till uppgift att kontrollera att skolhuvudmännen och skolorna inte över- eller underutnyttjar det friutrymme de fått. Att överutnyttja innebär att man gör sådant som inte är tillåtet enligt skolförfattningarna, t ex låter eleverna betala för inslag i undervisningen som skall vara kostnadsfria. Om skolan inte ständigt omprövar undervisningens arbetsformer och arbetssätt, för att göra lärandet så intressant och framgångsrikt för eleverna som möjligt, är det ett exempel på att underutnyttja friutrymmet. Inspektionen av Åva gymnasium har funnit exempel på bådaddera, även om den övergripande bedömningen är att skolan lyckats väl med att utföra det utbildningsuppdrag som riksdag och regering beslutat om.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

Normer och värden

- Rektorerna bör förbättra rutinerna för att säkerställa resultat hos eleverna av skolans arbete med normer och värden. I frånvaro av närmare kunskap om elevernas utbildningsresultat i detta avseende saknas det till stor del underlag att bedöma hur framgångsrikt skolans arbete varit. Skolans insatser för att eleverna skall få kännedom om läroplanens mål och riktlinjer bör utvecklas. Det finns anledning för skolan att förbättra sina insatser för att eleverna skall utveckla intresse och engagemang för inflytande på sin egen utbildning och skolans gemensamma angelägenheter. Det finns också utrymme för att ytterligare utveckla elevernas ansvarstagande för studierna.

Kunskaper

- Skolans insatser för att eleverna skall få kännedom om läroplanens mål och riktlinjer bör utvecklas.

Arbetsmiljö och delaktighet

- Formerna för elevernas inflytande på såväl undervisningen som skolgemensamma angelägenheter bör utvecklas, så att alla elever – oberoende av lärare och utbildningsprogram– utövar en reell påverkan på skolsituationen.

Pedagogisk verksamhet och undervisning

- Skolans lärare bör delta i diskussioner av bedömning och betygssättning med lärare på andra skolor som ett led i att säkerställa en rättvis och likvärdig betygssättning.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

- Rektorernas roll som pedagogiska ledare bör förstärkas. Funktionsfördelningen mellan rektorerna och övriga med ledningsuppgifter inom skolan bör klargöras för eleverna.

- Kvalitetsredovisningen saknar beskrivning av i vilken grad måluppfyllelse uppnåtts och också vilka förbättringsinsatser som skolan avser att vidta.

Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

- Skolan bör se över avgifter och kostnader för elevernas utbildning så att det överensstämmer med skollagens krav på en avgiftsfri utbildning.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

- Inträdesprov används på Elprogrammet för urval av elever till en av programmens inriktningar (6 kap. gymnasieförordningen).

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

- Den skriftliga kvalitetsredovisningen överensstämmer inte med författningens krav på innehåll (1 och 2 §§ förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet)

Datum
2005-09-02

Ort
Stockholm

Harry Arvidsson

Per Andersson